

אדם כי יקריב

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵל מִצֶּדֶד לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם: (ויקרא א-ב).

ספרא ויקרא - דבורא דנדבה פרשה ב סוף פרק ב – כיצד מתנדבים¹

"אדם כי יקריב" - יכול גזרה?² תלמוד לומר: כי יקריב - אינה אלא רשות.³
 "קרבן לה" - כשיקדים הקדשו להקרבתו דברי ר' יהודה.⁴ אמר ר' שמעון: מנין שלא יאמר אדם: לה' עולה, לה' מנחה, לה' שלמים, אלא יאמר: עולה לה', מנחה לה', שלמים לה'? תלמוד לומר: "קרבן לה'". והלא דברים קל וחומר, ומה אם מי שהוא עתיד להתקדש אמרה תורה לא יזכיר שם שמים אלא על הקרבן, על אחת כמה וכמה שאין מזכירים שם שמים לבטלה.⁵

ויקרא רבה פרשה ב – מגוון דרשות בין "אדם" ו"ישראל"

סימן א: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" – "הבן יקיר לי אפרים" (ירמיה לא יט). עשרה נקראו יקרים ואלו הם: התורה, והנבואה, והתבונה, והדעת והסכלות, והעושר, והצדיקים, ומיתתן של חסידים, והחסד, וישראל ... ישראל מנין? שכתוב: "הבן יקיר לי אפרים" - ביוקר ישראל עומדים לי.⁶

סימן ד: "דבר אל בני ישראל", רבי יודן בשם ר' ישמעאל בר נחמן: משל למלך שהיו לו אֶפְקָרְסִין⁷ והיה מצוה את עבדו ואמר לו: קפלו ונערו ותן דעתך עליו. אמר לו עבדו: אדוני המלך, מכל אפרקסין שיש לך, אי אתה מצוה אותי אלא על זה?! אמר לו: שאני מדביקו לגופי. כך אמר משה לפני הקב"ה: ריבון העולם, משבעים אומות אֶתְנַטְאוֹת⁸ שיש לך בעולמך, אי אתה מצוה אותי אלא על ישראל: "צו את בני ישראל", "דבר אל בני ישראל", "אמור אל בני ישראל", אמר לו: שהן דבוקים לי. זהו שכתוב: "כִּי פֶאֶשֶׁר יִדְבַק הָאָזוֹר אֶל מְתָנֵי אִישׁ" (ירמיהו יג יא).⁹

¹ במעבר לספר ויקרא אנו עוברים לשני מדרשי יסוד המלווים את הספר: מדרש תנאים – ספרא, תורת כהנים; ומדרש אמוראים מהקדומים שבהם: ויקרא רבה (אותו נראה בהרחבה להלן). ראו תקציר מבוא של שניהם [כאן](#) ו**כאן**.

² היינו שהאדם חייב להקריב.

³ התורה פותחת את פרשת הקרבנות בקרבן נדבה. בהמשך יבואו קרבנות חטאת ואשם וקרבנות חובה אחרים, הן של ציבור (תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם) והן של יחיד כילודת, מצורע וזב (ובספר דברים גם עולת ראייה). גם יחזרו עולות נדבה כשלמים (קרבן חגיגה) שבהם כולם שמחים (ראו דברינו [שלמים הם שלום](#) בפרשת צו). אבל הפתיחה של ספר ויקרא העוסק בקרבנות, שבהם היו מחנכים תינוקות של בית רבן ("יבואו טהורים ויתעסקו בטהורים", פסיקתא דרב כהנא ו), היא בקרבן רשות דווקא – קרבן נדבה. וכמאמר חכמים: "לעתיד לבוא כל הקרבנות בטילין וקרבן תודה אינו בטל לעולם. כל ההודיות בטלות והודיית תודה אינה בטלה לעולם" (ויקרא רבה כז יב). האם אנו שומעים כאן שככה גם בתפילה? שבעצם התפילה האמתית היא תפילת נדבה, ככתוב: "נְדָבוֹת פִּי רָצָה נָא ה'" (תהלים קיט קח) ולעתיד לבוא גם כל שאר התפילות (ההודיות) בטלות ורק תפילת נדבה תתקיים?

⁴ היינו שיאמר בפיו שהוא מקדיש את הקרבן לה'. שהעשייה תלווה באמירת שפתיים. וכבר הדגישו חז"ל שרצוי שאמירה זו תהיה בסמוך להבאה על מנת שלא ייכשל האדם באי קיום דבריו או באיחור ההבאה. (ולהלכה, בגדלי נדבה מספיקה גמירות הלב).

⁵ לנדבה יש גם מחויבות. נדבה היא סוג של נדר ונעשית לעיתים בצורה של נדר ממש (הקדשה). ואז זה חייב לא פחות מקרבנות חובה כאשר, חטאת, קרבנות ציבור וכו'. ככתוב בדברים כג כד: "מוֹצֵא שְׁפִתָּיךָ תִּשְׁמֹר וְעֵשִׂיתָ פֶּאֶשֶׁר נְדָרְתָּ לַה' אֲלֵהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ". ראו דברינו [מוצא שפתיך תשמור ועשית](#) בפרשת כי תצא. ולא עוד אלא שיש להקפיד כבר במוצא שפתיים עצמו ולומר "קרבן לה'" ולא "לה' קרבן", שמא ישיח דעתו ודיבורו לאחר שאמר את שם ה' ולא ישלים את המשפט. ראו על עניין זה דרשות קשות כגון זו שבמדרש הנחומא (בובר) פרשת בראשית סימן ו: "אמר ר' שמעון בן יוחי: אוי להם לגדפנין שהם נושאים שמו של הקב"ה על חנם. שלא יהא אדם אומר: לה' קרבן, לה' עולה, אלא: אדם כי יקריב מכם קרבן לה', חטאת לה', עולה לה', מנחה לה'". והוא מביא ראייה מהפסוק הראשון בתורה שכתוב: "בראשית ברא אלהים" ולא "בראשית אלהים ברא" (בניגוד למה ששינוי הזקנים לתלמי וכתבו: "אלהים ברא בראשית", ראו מגילה ט ע"א).

⁶ והמדרש ממשיך שם בשבח עם ישראל וייחודו משאר אומות העולם: "בנוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסין למקרא, יוצאים מהם מאה, מאה למשנה – יוצאים מהם עשרה לתלמוד. עשרה לתלמוד – יוצא מהם אחד. זהו שכתוב: אדם אחד מאלף מצאתי (קהלת ז כח) זה אברהם ... זה עמרם ... זה משה" ומסיים שם: "אמר הקב"ה: ישראל ביוקר עומדין לי ... אילו ביקש פרעה משקל כל אחד ואחד מישראל אבנים טובות ומרגליות לא הייתי נותן לו?".

⁷ בגד תחתון שלובשים על הגוף (א. א. הלוי).

⁸ אומות עצמאיות, סוברניות (אוטנטיות)?

⁹ והמדרש ממשיך שם במשלים נוספים שכולם שבח לבני ישראל וחביבותם משאר אומות העולם: "הם שהמליכוני תחילה על הים", "הם שקבלו עליהם מלכותי בסיני". מדרשים אלה דורשים את תחילת הפסוק: "דבר אל בני ישראל" וגם "אדם" שנזכר בהמשכו הוא "אדם ... מכם". אך יש לעיין בפסוק המובא מירמיהו ולקרוא אותו עד סופו: "כִּי פֶאֶשֶׁר יִדְבַק הָאָזוֹר אֶל מְתָנֵי אִישׁ כִּן הַדְּבָקְתִי

סימן ו: רבי יהושע מסכנין בשם רבי לוי אמר: אף הכתובים חלקו כבוד לישראל, כמו שאתה אומר: "אדם כי יקריב מכס". אבל כשהוא בא לְדַבֵּר בדבר של גנאי ראה מה כתוב: "אדם מכס כי יהיה בעור בשרו", לא כתוב כאן, אלא: "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת" (ויקרא יג ב).¹⁰

סימן ז: אמר ר' ברכיה: אמר לו הקב"ה לאדם זה:¹¹ אדם, יהא קרבנך דומה לקרבנו של אדם הראשון שהיה הכל ברשותו ולא הקריב מן הגזילות ומן החמסים. אף אתה לא תקריב מן הגזילות ולא מן החמסים. אם עשית כן: "וְתִיטֵב לְה' מְשׁוֹר פֶּרֶר מִקֶּרֶן מִפְּרִיס" (תהלים סט לב).¹²

סימן י:¹³ "מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" - ברוך המקום שספר עצמו עם הצדיקים הראשונים. אדם העלה שור ע"ג המזבח שנאמר: "ותיטב לה' משור, פר מקרין מפריס" (תהלים סט לב), נח קיים מה שכתוב בתורה, שנאמר: "ויבן נח מזבח לה'" (בראשית ח כ). אברהם קיים את התורה כולה שנאמר: "יעקב אשר שמע אברהם בקולי וגו'" - שהוא עשה קרבן והקריב איל. יצחק קיים מה שכתוב בתורה... יעקב קיים מה שכתוב בתורה... יהודה קיים מה שכתוב בתורה... יוסף קיים מה שכתוב בתורה... עד שלא נתנה תורה להם, והם עשו אותה מאליהם. לפיכך אהבם הקב"ה אהבה גמורה והשוה את שמם לשמו הגדול. עליהם הוא אומר: "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'" (תהלים קיט א).¹⁴

סימן ט: "אדם כי יקריב מכס" (ויקרא א) - למה לא נאמר "איש"? כמו שנאמר להלן: "דברו אל כל עדת ישראל... ויקחו להם איש שה לבית אבות" (שמות יב ג), אף כאן יאמר הכתוב: "ויקחו לכם איש בקר או צאן!"¹⁵ למה נאמר "אדם"? להביא את הגר.¹⁶ "מכס" - פרט לגוי, שהוא מביא עולה.¹⁷ אמר רבי שמעון בן

אלי את כל בית ישראל ואת כל בית יהודה נאם ה' להיות לי לעם ולשם ולתהלה ולתפארת ולא שמעו. הדרשן הדורש בשבח ישראל וחביבותם מביא את חלקו הראשון של הפסוק ומתעלם מסופו שהוא תוכחה גדולה לישראל!

¹⁰ כאן ממשיכה הדרשה מ"בני ישראל" אל המילה "אדם" שבפסוק, אבל עדיין כחלק מ"בני ישראל" ובדגש למילה "מכס". בפרשת נגעים (שוודאי נוגעת לבני ישראל ולא לכל אדם), התורה איננה מזכירה את המילה "מכס", אלא "אדם" סתם. אבל כאן, בקרבן נדבה הפותח את ספר ויקרא, כן מופיעה המילה "מכס". ראו גם פרשני המקרא: אבן עזרא, רמב"ן, חזקוני ואחרים ש'מתקנים' את לשון המקרא, בבחינת סרסוה ופרשהו: "אדם כי יקריב מכס קרבן לה' וכו' - שיעור הכתוב הזה: אדם מכס כי יקריב וכו'" (רמב"ן), "אדם כי יקריב, סרסוהו: אדם מכס כי יקריב" (חזקוני). "אדם" בפסוק הוא המשך של "בני ישראל" וכל הדרשה היא על המילה "מכס". לא בא הפסוק אלא לחלוק כבוד לישראל. ראו גם המשך המדרש בסימן ו שם על מצוות צדקה בדברים פרק טו פרשת ראה, על ההבדל בין הפסוק: "אפס כי לא יהיה בך אביון" ובין הפסוק: "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ". אך עדיין שם ניתן לשאול: אם לא יהיו אביונים בקרב עם ישראל, אבל יהיו בקרב יושבי הארץ, אפשר להתעלם מהם? כך גם המילה "אדם" בפרשתנו, האם אפשר להתעלם ממנה ורק לדרוש מסביב לה?

¹¹ לאדם הזה, לאדם המסוים, לזה שמביא קרבן (נדבה, אמרנו!).

¹² דרשות רבות נאמרו על פסוק זה בתהלים שהוא קרבנו של אדם הראשון. ראו למשל אבות דרבי נתן נוסח א פרק א: "כיון שבא לעת ערב ראה אדם הראשון את העולם שמחשיך ובא למערב, אמר: אוי לי בשביל שסרחתי הקב"ה מחשיך עלי את העולם והוא אינו יודע שכן דרך העולם. לשחרית כיון שראה את העולם שמאיר ובא למזרח שמח שמחה גדולה, עמד ובנה מזבחות והביא שור שקרנותיו קודמות לפרסותיו והעלה עולה שנאמר: ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס (תהלים סט לב) - שור שהעלה אדם הראשון ופר שהעלה נח ואיל שהעלה אברהם אבינו תחת בנו על גבי המזבח כולם קרנותיהן קודמות לפרסותיהן". ראו גם גמרא עבודה זרה ח ע"א, חולין ס ע"א, שבת כח ב, ראש השנה כו א ועוד להלן. אדם הראשון גם זכה לאור הגנוז (בדברינו [האור שנגנז](#)) והוא שהתחיל את שרשרת המסירה של בגדי הכהונה (במדבר רבה ד ח) [ומשווה לא אחת למשה](#). הרי לנו קשר מתחילת ספר ויקרא (שבו היו מתחילים לתינוקות של בית רבן כאמור) לתחילת ספר בראשית. המביא קרבן למקדש בנדבה, מוזהר להיות כאדם הראשון, שיהיה זה קרבן נדבה שלם וללא פגם: "לא מן הגזילות ולא מן החמסים". קרבן נדבה הוא גם קרבן תודה, תודה על איזה אור שהאיר לאדם וזכה לצאת מחשיכה שנפלה עליו והבין שזהו "דרך העולם". אבל כאן נראה שנפרץ קצת הסכר. אם אדם הראשון הוא בכלל "מכס", מה עם צאצאים אחרים שלו שמבקשים להביא קרבן לבית המקדש? האם כל השבח לעיל של "בני ישראל" פוסל בהכרח בני אדם שאינם בני אברהם? ואנשים שהם בני אברהם ואינם בני יצחק? ובני יצחק שאינם בני ישראל (הוא יעקב)?

¹³ פה קצת דלגנו וסדרנו את סימנים ח, ט, י, של המשך המדרש בדרך שנראית מתאימה לנושא שלנו.

¹⁴ מדרש זה ממשיך את הקודם כשהוא חוזר, על בסיס המילה "אדם", לספר בראשית בתחילת התורה. הקב"ה סופר את עצמו עם הצדיקים הראשונים: אדם, נח, (חנוך? שם ועבר?) והלאה לאבות האומה. הדגש במדרש הוא על תהליך ההתכנסות אל אברהם, יצחק ויעקב שקיימו את התורה "מאליהם" ומשם לקבלת התורה ולעשרת הדברות, תוך אולי קריצה לאומות העולם שסירבו לקבל את התורה ולהמשיך את דרכם של "הצדיקים הראשונים". ראו דברינו [מצוות טרנס סיני](#) בפרשת לך לך וכן [קיימו האבות את התורה](#) בפרשת תולדות. אז איפה אנחנו עומדים עם "אדם"? באופן מצומצם רק כתזכורת לאדם הראשון, או באופן מורחב, בזכות ההתחלה מאדם הראשון ובני נח "הצדיקים הראשונים", גם לגויים ועוד יותר לגרים? מי הם "תמימי דרך"?

¹⁵ הנה מדרש שמתעכב בברור על המילה "אדם" שבפסוק ושואל למה לא "איש"? העימות עם הפסוק מלקיחת השה לפסח מצרים בפרשת בא טעון ברור. נראה שהדרשן לא מצא פסוק אחר בתורה שבו יש "איש" בהקשר של קרבנות. ואולי יש סיבה 'עמוקה' יותר. רק נעיר עוד ש"להלן" בלשון חז"ל איננו במשמעות של "בהמשך" כמו בימינו, אלא "במקום אחר".

¹⁶ הנה תוספת ראשונה - גרים. ובפסוק, נראה שאין מדובר בגר צדק שהוא ישראל לכל דבר ועניין, אלא גר תושב שהוא אינו יהודי על פי ההלכה.

¹⁷ להלן נראה בברור שגוי מביא עולת נדבה וה-"פרט" שכאן, מסבירים הפרשנים, הוא שגוי אינו סומך על הקרבן כישראלי. ראו ראש השנה לג ע"א, חגיגה טז ע"ב וכן עירובין צו ע"ב לגבי סמיכה של נשים בקרבן.

גמליאל: שבעה דברים התקינו בית דין הגדול, וזה אחד מהם: גוי שהביא עולתו ממדינת הים אם הביא נסכים עמה קריבין נסכים משלו ואם לאו קריבין משל ציבור.¹⁸

סימן ח: דבר אחר: "אדם כי יקריב מכם קרבן" – "אדם" זה לשון חֶבֶה ולשון אחווה ולשון ריעות. אמר הקב"ה ליחזקאל: "בן אדם" - בן אנשים כשרים, בן צדיקים, בן גומלי חסדים, בן שמבזים את עצמם על כבודו של מקום ועל כבודם של ישראל כל ימיהם.¹⁹

דבר אחר: "בן אדם", למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שמרדה עליו אשתו ובניו. עמד ודחפם מביתו והוציאם לחוץ. לאחר מכאן שלח והביא בן אחד מאצלה, אמר לו: בן פלונית, בוא ואראך ביתי וביתי שכניתי שיש לי חוץ מאמך. כלום פחת כבודי ושכניתי אף על פי שאמך עומדת מבחוץ? כך נדמה ליחזקאל בן בוזי הכהן... מאחר שהראהו כל המרכבה, אמר לו: בן אדם, זהו כבודי שהגבהתי אתכם למעלה מאומות העולם?²⁰ כלום פחת כבודי ובית שבניתי לכם? ... שמה תאמר אין לי מי שעובד אותי? כבר יש לי לפני ד' מאות ותשעים וששה אלפים של מלאכי השרת שהם עומדים ומקדשים שמי הגדול בכל יום תמיד מיציאת החמה ועד שקיעתה ואומרים קדוש קדוש קדוש משקיעת החמה ועד יציאתה ואומרים: ברוך כבוד ה' ממקומו!²¹ ואין צריך לומר שבעים לשון שבארץ.²² מפני מה אתם עושים דברים מכוערים ודברים שאינן ראויים? ... אבל מה אעשה? הריני עושה למען שמי הגדול שנקרא עליכם, שנאמר: "וְאַעֲשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִמָּה בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר נֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (יחזקאל כ ט).²³

מדרש אגדה (בובר) ויקרא כז פרשת בחקותי – לא קרבן אדם!

... באותה שעה כעס עליו הקב"ה, אמר לו: אם היה יוצא כלב אחד, או חזיר אחד היתה מקריב אותו לשמי? מה עשה הקב"ה? נתן בלבה של בתו שתצא לקראתו, וכל כך למה? כדי שילמדו ממנו כל הנוודים הלכות נדרים שיהיו יודעים היאך נודרים, שנאמר: "והנה בתו יוצאת לקראתו" (שם שם לד).²⁴ כיון שראה אותה אמר לה:

¹⁸ גוי, לא רק שיכול להביא קרבן, אלא שאם לא הביא נסכים (סולת, שמן ויין) עם הקרבן, הכהנים משלימים את הנסכים הנדרשים מכספי המקדש (מתרומת השקלים וההקדשים של עם ישראל!). מקור הדין שגוי מביא קרבן נמצא בגמרא מנחות עג"ב: "דתניא: איש - מה תלמוד לומר: איש איש? לרבות את העובדי כוכבים שנוודין נדרים ונדבות כישראל". הכללת הגוי לא באה מהמילה "אדם", אלא מהכפילות: "איש - איש". ראו שם מחלוקת ר' יוסי הגלילי ורבי עקיבא, שר' יוסי הגלילי מרחיב גם לשלמים וקרבת נוספים ואילו ר' עקיבא (שהלכה כמותו) מגביל רק לעולת נדבה. מקור הדין בתורה הוא הפסוק בפרשת אמור, ויקרא כב יח: "דָּבַר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל נִדְוֵיהֶם וְלְכָל נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ לְעֹלָה". ראו פירוש רש"י הירש על פסוק זה: "מזבח אלוהי ישראל מוכן לקבל את קרבנו של כל אדם ... הרעיון היסודי של הקרבנות - שאדם מוסר את עצמו לשמים - מצוי בלב הנכרי". ראו גם הדיון בגמרא חולין יג ע"ב שבקרבת גוויים אין מדקדקים לגבי מינות ומקבלים מכל אחד: "אין מינין באומות עובדי כוכבים", אבל בישראל מדקדקים: "מכם - ולא כולכם, להוציא את המומר, מכם - בכס חלקתי ולא בעובדי כוכבים". הרי לנו שהיחוס "מכם" פועל לעתים לרעתו של האדם מישראל. ולהלכה, ראו רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ג הלכה ב שמדקדק לצמצם את סוג הקרבנות שמביא גוי, כשיטת ר' עקיבא.

¹⁹ כאן לוקח המדרש את "אדם" שבפרשתנו, האדם שמקריב לה, ומקשר אותו עם הנביא יחזקאל שהכינוי "בן אדם" כפנייה לנביא הוא ייחודי לו (נזכר 93 פעמים בספר!) ודרכו גם למעשה המרכבה כפי שנראה. בן אדם הוא כאן כינוי של כבוד: "בן אנשים כשרים, בן צדיקים, בן גומלי חסדים, בן של מי שמבזים את עצמם על כבודו של מקום ועל כבודם של ישראל". מי הם שמבזים עצמם על כבוד ישראל? גויים מן הסתם. אולי בשל כך זוכה יחזקאל לחזות במעשה המרכבה שדמות מרכזית בה היא "דמות אדם".

²⁰ זה הכבוד הראוי לי?

²¹ הקריאה "בן אדם" בפתיח למראה מעשה המרכבה והשכינה היא קריאה של קרבה וריחוק כאחד. קרבה, כי אתה בן אדם זכית לראות במעשה מרכבה, זכית לבוא אל הקודש ולהביא קרבן לה'. אך בה בעת היא תזכורת לשגב ולריחוק. יש לקב"ה רבבות מלאכים משרתים בקודש ואתה "אדם" לעומתם. ומה ההקבלה במקדש של מטה? הכהנים המשרתים בקודש? גם מולם אתה "אדם"? כן, "כי מלאך ה' צבאות הוא" כדברי הנביא מלאכי על הכהנים האידיליים ("ומפני שמי נחת הוא"). אבל יש עוד סיבה.

²² בתוספת "קטנה" זו, שנראה כאילו הדרשן הוסיף בשטף הדרשה, חזרנו לבני האדם שבארץ. לגויים שמקבלים מהם קרבנות ונזכרים במילה "אדם" שבראש פרשת הקרבנות בספר ויקרא. שוב אנו נזכרים בנביא מלאכי ובפסוק: "כִּי מִמְזַרְחֵי שֶׁמֶשׁ וְעַד מְבוֹאוֹ גְדוֹל שְׁמֵי בְּגוֹיִם וּבְכָל מְקוֹם מְקַטֵּר מִגֵּשׁ לְשָׁמִי וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי גְדוֹל שְׁמֵי בְּגוֹיִם אָמַר ה' צְבָאוֹת" (מלאכי א יא), עליו דרשו חז"ל במספר מקומות שהגויים מכירים בגדולת ה', אם לא ממש באופן ישיר, הרי בבחינת "אלהא דאלהא". ראו מנחות קי ע"א, במדבר רבה טז כז, בתנחומא (בובר) עקב ד ועוד. התורה הנוקטת בכינוי "אדם" בתחילת פרשתנו ודרשת חז"ל שמקבלים קרבנות מהגויים, מתחברים לכינוי "בן אדם" ביחזקאל עם דרשת ויקרא רבה על שבעים הלשונות בארץ שעובדים את הקב"ה. ואנחנו הוספנו את הדבק המחבר עוד, דרך הפסוק במלאכי חותם הנבואה בישראל. ראו הדף [מזרח שמש עד מבואו גדול שמי בגויים](#).

²³ סוף דבר, בני ישראל אליהם פונה הפרשה כפי שראינו בתחילת דברינו, אינם מתנהגים אפילו כ"אדם" והקב"ה צריך לפדות אותם ולגאול אותם, בשל חילול שמו בגויים. בני ישראל הם ה-"אדם" שבפסוק, אבל לא לשבח כדרשות הראשונות שהבאנו בתחילת דברינו, אלא לתוכחה וגנאי. כאילו בא הפסוק לומר לבני ישראל, היו לפחות "אדם", היו "בני אדם". ראו שוב בסימן ט במדרש ויקרא רבה שם: "מן הבהמה מן הבקר וגו', אם נאמר מן הבהמה למה נאמר מן הבקר ומן הצאן? מכאן אמרו: מקבלים מיני זבחים מרשעי ישראל כדי להכניסן תחת כנפי השכינה, חוץ מן המומר והמנסך את היין ומחלל שבתות בפרהסיא". "אין מינים באומות עובדי כוכבים" ומקבלים מהם קרבן (במגבלות ההלכתיות) מכל אחד. אבל ברשעי ישראל יש גבול.

²⁴ מדובר בפרשת בת יפתח (שופטים פרק יא). ראו דברינו [בת יפתח בפרשת בחקותי](#).

"אהה בתי הכרע הכרעתי" (שם שם לה). וכיון שביקש להקריב אותה, היתה בתו אומרת לו: הא אבא, יצאתי לקראתך שמחתי בך שאתה נצחת אויבי ה', ואתה שוחטני? כך כתוב בתורה שיהיו ישראל מקריבין לפני הקב"ה בני אדם? והלא כתוב בתורה: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה וגו'" (ויקרא א ב), ולא מבני אדם! אמרה: שוב מזה הדרך כי טעות הוא בידך! אמר לה: בתי, כבר נדרתי שכל מי שהוא יוצא מדלתי ביתי לקראתי תחילה, שאני שוחטו לשמו של הקב"ה. אמרה לו: מי שהוא נודר יכול לשלם את נדרו? והנה יעקב אבינו יוכיח, שנדר ואמר: "כל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" (בראשית כח כב), ונתן לו הקב"ה שנים עשר זכרים ונקבה אחת, שמא הקריב להקב"ה אחת מהם? חנה הצדקת כשנדרה ואמרה: "ונתתני לה' כל ימי חייו" (שמואל א א יא), שמא הקריבה את בנה להקב"ה? כל הדברים הללו אמרה לו ולא קיבל.²⁵

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים: עוד יש להוסיף ולדרוש בנושא ולחבר גם את סיפור קמצא ובר קמצא שבו בקשו חכמים לקבל קרבן מהקיסר, הגם שהיה בו מום מסוים, בשל השיקול של שלום מלכות, ורק עקשנותו של 'מחמיר' יחידי גרמה לחורבן הבית. מדרש נוסף שיש לדון בו, הוא המדרש הבא שמציג מחלוקת בין גוי (תלמיד חכם) שמבקש "לפתוח" ולהרחיב את ההלכה המתירה לקבל קרבנות מהגויים ובין ר' יוסי בן חלפתא שחשוב לו מאד לצמצם ולדחות את הגוי. וכל זה אחרי חורבן הבית כאשר הדיון הוא תיאורטי.

פסיקתא רבתי (איש שלום) הוספה א פסקא א – רשעי ישראל מול גויים

ילמדנו רבינו: גוי שהביא קרבן מהו לקבל הימנו? כך שנו רבותינו נדבות מקבלין מן הגוי וקרבנות אין מקבלין מהן, למה? מפני שקרבנותיהם פסולין לפני הקב"ה. כך אמר שלמה: "זבח רשעים תועבה" (משלי כא כז). מעשה בגוי אחד ששאל את ר' יוסי בן חלפתא, אמר לו: למה אין מקבלין ממנו קרבנות? אין כתיב: "ממזרח שמש ועד מבוא גדול שמי בגוים ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה כי גדול שמי בגוים" (מלאכי א יא)? אמר לו ר' יוסי: היך אתה קורא מה שאתה רוצה ומה שאין אתה רוצה אין אתה קורא. שבשעה שבקש בלעם ובלק להקריב קרבנות לפני הקב"ה לא קיבל מהם, שנאמר: הירצה ה' באלפי אלים וגו' (מיכה ו ז). מה כתיב: "ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם" (דברים כג ו), וחוף מזו ומזו אין כתיב זבח רשעים תועבה. אמר לו: בוודאי על הרשעים אמרה תורה, שאפילו יהא ישראל ויהא רשע אלהיכם מתעב קרבנו. ועוד, מה שאתה מדחה אותי למקומות אחרים, אמור לי מן התורה!²⁶ אמר לו ר' יוסי: חיך כתוב מלא הוא, כך אתה מוצא בשעה שבא הקב"ה ליתן תורה לישראל ופרשת הקרבנות בן כמה שנים או בן כמה ימים שיהו מקריבים קרבנותיהם הזהיר הקב"ה שלא יקבלו מכם קרבן, מה כתיב למעלן: "ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה כי משחתם בהם" (ויקרא כב כח), אבל מישראל אני מקבל. מנין? ממה שקראו בענין: שור או כשב או עז וגו'.²⁷

²⁵ כבר הארכנו לדון, כאמור בפרשה טרגית זו בדברינו [בת יפתח בפרשת בחוקות](#), שם הראינו שכתב האשמה החמור שהמדרש מעלה כאן איננו רק כלפי יפתח, אלא לא פחות ממנו כלפי פנחס שבשל משחקי כבוד לא טרח לבוא ליפתח ולהתיר לו את נדרו. ושם גם הראינו שלפי שיטתו של ריש לקיש הנדר אפילו לא חל כלל ורק היה צריך פנחס להעמיד את יפתח על טעותו. מה שמעניין אותנו כאן היא קריאתה קורעת הלב של בת יפתח: אבא! התורה אמרה: אדם כי יקריב מכם קרבן לה' – ולא שיקריבו אדם לה'! "מן הבהמה, מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" אמרה תורה ולא מן האדם! וכמו שירמיהו זועק: "ובנו בָּמוֹת הַתַּפְּת אֲשֶׁר בָּנְיָא בְּן הַנֶּסֶם לְשִׁרְף אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנֵיהֶם בָּאֵשׁ אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי וְלֹא עֲלָתָהּ עַל לְבִי" (ירמיהו ז לא, ראו גם ירמיהו יט ה וכן לב לה). אולי כל זה תשובה לבני דורנו שמתמיהים לעתים על ציווי התורה על קרבנות בעלי חיים, ואינם זוכרים באילו נהגים ותרבות של עבודה זרה נלחמת התורה. וכבר כתב על כך הרמב"ם דברים נכוחים בספרו מורה הנבוכים (חלק ג פרק לב), על כוונה ראשונה וכוונה שניה בציווי התורה על הקרבנות ולא נאריך בכך כאן.

²⁶ נראה שהגוי שהתווכח עם ר' יוסי בן חלפתא הכיר היטב את מקורות חז"ל בנושא וטיעונו הם נכונים. ראו שוב ספרא ויקרא - דבורא דנדבה פרשה ב סוף פרק ב שהפסוק זבח רשעים תועבה הוא דווקא על בני ישראל ולא על הגויים: "אדם, לרבות את הגרים, מכם, להוציא את המשומדים ... מה ישראל מקבלי ברית אף הגרים מקבלי ברית, יצאו המשומדים שאינם מקבלי ברית שהרי הפרו ברית וכן הוא אומר: זבח רשעים תועבה". כל הדרשות על הפסוק: "זבח רשעים תועבה" הם פנימיות ולא חיצוניות.

²⁷ גם הפסוק האחרון שמביא ר' יוסי בן חלפתא: "ומיד בן נכר וכו'", לא פוסל קרבנות של גויים. ראו ספרא אמור פרשה ז שזה על קרבן התמיד. ראו גם ירושלמי עבודה זרה פרק ב הלכה א, כולל הדיון שם על ארונה היבוסית שדוד לקח ממנו עולות. ראו דברינו [קניית הר הבית](#) ביום ירושלים. ויש לחקור עוד במדרש זה. האם הוויכוח כאן הוא בעצם על מהותה של היהדות ויחסי גויים יהודים דווקא אחרי החורבן?

